

Технічне регулювання як світовий рушій товару.

Або – навпаки

Вступивши 2008 року до Світової організації торгівлі, Україна взяла на себе зобов'язання до 2012-го реформувати національну систему технічного регулювання. І з ухваленням Верховною Радою законів України «Про стандартизацію», «Про підтвердження відповідності», «Про метрологію та метрологічну діяльність», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності» національну систему технічного регулювання почали адаптувати до міжнародних, передусім європейських, вимог.

Неля МОСКОВСЬКА,
провідний інженер
Укрметрестстандарту

Ефективність європейського підходу до технічного регулювання підтверджується наявністю угод про взаємне визнання результатів оцінки відповідності з такими країнами, як Японія, США, Канада, Австралія, Нова Зеландія, Швейцарія, Ізраїль. У країнах ЄС вільне переміщення товарів здійснюється згідно з «Новим підходом» до технічної гармонізації і стандартизації (прийнятий Радою Європи 7 травня 1985 року) та «Глобальним підходом» у сфері оцінювання відповідності (прийнятий Радою Європи 21 грудня 1989 року). Такі підходи реалізують через відповідні інструменти – директиви ЄС, які також затверджує Рада Європи.

Основні принципи «Нового підходу» зводяться до такого:

- у директивах на продукцію визначають обов'язкові для виконання загальні (істотні) вимоги безпеки;
- завдання встановлення конкретних характеристик покладаються на європейські стандарти, які є добровільними для застосування;
- продукція, виготовлена згідно з вимогами гармонізованих із директивою ЄС європейських стандартів, розглядається як така, що відповідає

істотним вимогам директиви (принцип презумпції відповідності);

- продукція може бути розміщена на ринку ЄС лише після процедури оцінки відповідності;
- нагляд за ринком забезпечують державні органи.

«Глобальний підхід» передбачає застосування модулів для різних стадій процедур оцінювання відповідності, встановлення єдиних критеріїв їх використання та призначення спеціальних органів, що виконують ці процедури. Модульний підхід дає можливість формувати безліч сполучень модулів і в такий спосіб збільшувати кількість схем підтвердження відповідності, із яких можна обрати таку, що є адекватною рівню ймовірного ризику заподіяння шкоди конкретною продукцією. Стосовно малого бізнесу в ЄС нині розробляють методичні документи з добору та впровадження модулів оцінки відповідності продукції дрібносерійного та несерійного виробництва з урахуванням специфіки підприємств малого й середнього бізнесу.

По суті, перераховані основні принципи і визначають модель технічного регулювання в країнах ЄС. Дуже важливо, що вони становлять цілісну систему. Інакше

кажучи, вилучення з цього набору хоч одного принципу порушує системність підходу.

В Україні основну увагу зосереджено на впровадженні європейських директив «Нового підходу», гармонізації національних стандартів із міжнародними та європейськими. Європейські директиви в нашій країні впроваджуються як технічні регламенти. Це нормативно-правовий акт, прийнятий органом державної влади, що встановлює обов'язкові вимоги з усунення загрози національній безпеці; захисту життя, здоров'я та майна людини; захисту тварин, рослин і довкілля та ін. Під кожний затверджений регламент слід оприлюднювати перелік національних стандартів, що забезпечують відповідність вимогам регламентів.

Принципи «Глобального підходу» запроваджені в Україні «Технічним регламентом модулів оцінки відповідності та вимог щодо маркування національним знаком відповідності, які застосовуються в технічних регламентах» та застосовані в усіх інших технічних регламентах. В Україні протягом 2003–2010 років прийнято 30 технічних регламентів, ознайомитися з якими можна на сайті gssu.gov.ua у розділі «Регуляторні акти та технічні регламенти».

Відповідно до Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС у лютому 2008 року було розпочато переговорний процес щодо Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, інтегральною складовою якої є положення Угоди про зону вільної торгівлі. Згідно з європейською практикою укладання цих угод невід'ємним додатком до положень Угоди про зону вільної торгівлі має бути Протокол щодо оцінки відповідності та прийнятності промислової продукції **АСАА (угода про взаємне визнання Україною та ЄС сертифікатів відповідності на промислову продукцію)**. Такі угоди Європейський Союз укладав із країнами, які були кандидатами на членство в ЄС, та країнами Середземномор'я, що дало можливість продукції, охопленій цими угодами, вільно пропускатися на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур оцінки відповідності. У рамках плану дій АСАА було визначено й погоджено з європейською стороною чотири пріоритетні сектори української промисловості (низьковольтне обладнання, машини й механізми, прості посудини високого тиску, електромагнітна сумісність), у яких здійснюватиметься доступ продукції на ринки сторін відповідно до Угоди АСАА.

з правом видавати та визнавати міжнародні сертифікати у схемі *CB IECEE*. Видані інститутом сертифікати визнаються в 54 індустриально розвинених країнах світу, що входять до Системи *IECEE*, створеної Міжнародною електротехнічною комісією (*IEC*) для сприяння міжнародній торгівлі електрообладнанням, призначеним для використання в побуті, виробничих приміщеннях, майстернях, закладах охорони здоров'я та місцях, де користувачами такої техніки є переважно непідготовлені пересічні споживачі. Міжнародне визнання УкрТЕСТу та підписання низки угод про взаємне визнання робіт із сертифікації продукції з нотифікованими органами країн ЄС (Німеччина, Польща, Чехія, Словаччина) створили умови для вітчизняних виробників електротехнічної продукції для виходу на зарубіжні ринки за істотного зниження фінансових та часових витрат. Постачаючи продукцію до країн ЄС, виробники можуть використовувати результати випробувань та сертифікації, проведеної в УкрТЕСТі, під час формування технічного файлу документації, підготовки декларації у маркуванні знаком СЕ.

Для подальшого науково-технічного розвитку УкрТЕСТу та доведення його до необхідного сучасного рівня наприкінці 2009 року на ДП «Укрметрестстандарт» введено в експлуатацію новий, збудований за власні кошти інженерно-лабораторний корпус загальною площею 3400 квадратних метрів, розрахований на одночасну роботу 200 працівників. Тут же розміщені сучасні комплекси із загальнотехнічних випробувань (у складі ділянок кліматичних та механічних випробувань); з випробувань на безпеку електропобутової, електронної та медичної техніки; із випробувань на електромагнітну сумісність. На даху будівлі для здійснення вимірювань електромагнітного поля розміщено плаский «відкритий майданчик», що відповідає вимогам міжнародних та національних стандартів із випробувань показників електромагнітної сумісності електрообладнання, а над ним – радіопрозоре повітряноопорне приміщення з підігрівом для проведення випробувань узимку.

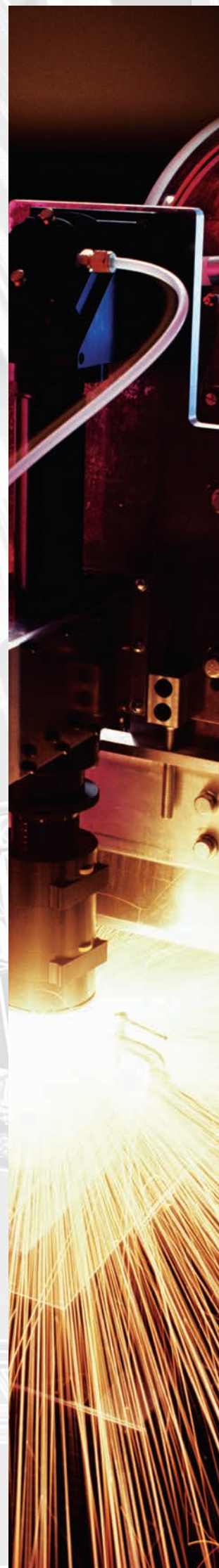
Окрім технічного регламенту з безпеки низьковольтного обладнання, УкрТЕСТ у визначеному законодавством України порядку призначений також для виконання робіт з оцінки відповідності продукції вимогам інших технічних регламентів, розроблених на основі директив ЄС «Нового підходу». Це технічні регламенти з електромагнітної сумісності; максимально дозволеного споживання електроенергії холодильними приладами; засобів індивідуального захисту; радіообладнання і телекомунікаційного кінцевого (термінального) обладнання; обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричному та електронному обладнанні; а також технічний регламент щодо медичних виробів.

Сертифікати УкрТЕСТу

визнають у 54 країнах світу

Продукція та послуги, що передбачають використання електричної енергії, потребують високого рівня захисту споживача. З метою гармонізації законодавства держав – членів ЄС щодо електричного обладнання в Євросоюзі на засадах «Нового» та «Глобального» підходів діє відповідна директива (2006/95/ЕС), що охоплює всі чинники небезпеки, які можуть виникати під час використання електрообладнання. З урахуванням її вимог в Україні прийнято «Технічний регламент з підтвердження відповідності безпеки низьковольтного обладнання», розроблений фахівцями Українського науково-технічного інституту випробувань та сертифікації електрообладнання (УкрТЕСТ), що діє у складі державного підприємства Укрметрестстандарт (м. Київ). Компетентність та технічні можливості УкрТЕСТу підтверджені відповідною акредитацією Національного агентства з акредитації України (НААУ).

УкрТЕСТ сьогодні є єдиною в Україні організацією, яка нотифікована в Міжнародній системі сертифікації *IECEE* як Український національний сертифікаційний орган і випробувальна лабораторія

Аналіз ситуації у визначених Угодою АСAA сферах економіки характеризується відповідними умовами й правилами.

Стандартизація

У розвинених країнах світу проблемами стандартизації у галузі електротехніки опікуються національні комітети Міжнародної електротехнічної комісії. Розвивається стандартизація в цих країнах переважно завдяки активній участі великих промислових підприємств, асоціацій та союзів, експортерів, органів із підтвердження відповідності тощо – основних споживачів стандартів. В Україні роботи зі стандартизації фінансуються переважно за кошти з державного бюджету, інші джерела практично не залучаються. Однак держава не має змоги вирішувати всі питання стандартизації за власний рахунок, унаслідок цього національна нормативна база, гармонізована з міжнародними та європейськими стандартами, хронічно відстає. Водночас розгляд та голосування проектів міжнародних стандартів IEC технічними комітетами зі стандартизації України відбувається некомпетентно та без визначення національних відмінностей економіки країни, а тому в результаті гармонізації розробляються національні стандарти типу «модифікований» та «нееквівалентний». Це зводить нанівещь процес гармонізації.

Підтвердження відповідності

Коли йдеться про потенційно небезпечну продукцію, держава та споживач мають бути впевнені, що вона виробляється відповідно до встановлених вимог і має прийнятний на сучасному етапі світової практики рівень безпечності. Для цього встановлюють процедуру оцінювання відповідності органами із сертифікації, яка загалом передбачає визначення характеристик продукції, запевнення у відповідності (сертифікат відповідності, декларація про відповідність), реєстрацію та інспектування. Технічні регламенти, що поширюються на електротехнічну продукцію, основною формою підтвердження її відповідності передбачають декларування відповідності виробником, а не обов'язкову сертифікацію, що не потребує залучення органів з оцінки відповідності. По допомогу до цих органів звертаються в разі, коли декларант самотужки не може визначитися з вибором доказової бази, не має достатньої інформації щодо згармонізованих стандартів та їхніх національних відмінностей, не може самостійно провести випробування, має труднощі із заповненням декларації та ін. Технічну допомогу у сфері дії кожного технічного регламенту в нашій країні надають консультативно-методичні центри, які мають технічно компетентний персонал та високооснащену випробувальну базу, національне й міжнародне визнання. Одним із таких центрів і є УкрТЕСТ.

Акредитація

Універсальний інструмент формування довіри до органу з оцінки відповідності (ООВ) – його акредитація, тобто офіційне визнання, що ґрунтується на відповідності міжнародним вимогам до компетентності. З 1 січня 2010 року набуло чинності прийняте Європейським парламентом та Радою ЄС розпорядження, яким установлюються правові рамки застосування акредитації як гармонізувального інструменту європейського ринку. Згідно з цим документом у кожній країні має бути створений лише єдиний Національний орган з акредитації, діяльність якого контролює Європейська асоціація з акредитації (EA). У нашій країні таким органом є Національне агентство з акредитації України (НААУ). Саме НААУ науково-технічною комісією з акредитації Міждержавної ради зі стандартизації, метрології та сертифікації СНД доручена розробка «Угоди про взаємне визнання робіт з акредитації органів з оцінки відповідності» для країн СНД. Нині проект угоди обговорюють у відповідних органах СНД. Водночас основним завданням НААУ як складової національної системи технічного регулювання є його приєднання до EA у секторах: органи сертифікації продукції, органи сертифікації систем управління, калібрувальні та випробувальні лабораторії. В листопаді 2009 року НААУ з EA підписали Угоду про визнання акредитації в сфері сертифікації персоналу, що дає можливість найближчим часом вирішувати питання з визнанням й в інших сферах акредитації.

Система технічного регулювання в РФ

Як вважають російські фахівці, в Російській Федерації модель технічного регулювання не визначена – власна чи подібна до систем технічного регулювання, які діють у ЄС, США або країнах Азійсько-Тихоокеанського форуму економічного співробітництва. Однак принципи регулювання, встановлені у чинному законі «Про технічне регулювання», є декларативними й не дають уявлення про практичні механізми технічного регулювання. Міжнародні організації – Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво (АТЕС) попереджають, що «застосування невідповідних регламентів може призвести до значного зростання витрат та неефективної діяльності як окремого сектору, так і всієї економіки...». Ще у квітні 2006 року на засіданні уряду РФ тодішній прем'єр-міністр М. Фрадков оцінив результати реформи технічного регулювання так: «Проведено супероперацію в інтересах наших глобальних конкурентів. ... Треба розібратися, хто втягнув нас у цей вир із таким ступенем некомпетентності...» Відтоді майже нічого не змінилося. Це змусило в грудні 2009 року Г. Колмогорова, С. Безверхова, Г. Вороніна, які були головами «Госстандарта Росії» протягом 1984–2001 років, звернутися до президента Росії з відкритим листом із приводу реформування системи технічного регулювання у РФ. Фахівці зазначають, що ще під час підготовки законопроекту «Про технічне регулювання» 2002 року науково-технічне та інженерне співтовариство країни й вони самі різко виступали проти його прийняття, не погоджуючись ані з концепцією, ані зі змістом документа. Зокрема, у країні лише систем акредитації налічується більш як два десятки, що створює між ними нездорову конкуренцію і не дає можливості представити Росію у міжнародному форумі з акредитації. І тепер, коли система технічного регулювання в РФ зайшла в глухий кут, фахівці, які підписали відкритий лист, вважають, що для виправлення ситуації вкрай необхідно вжити таких першочергових заходів: скасувати закон «Про технічне регулювання» та прийняти закони «Про стандартизацію», «Про оцінку відповідності», «Про державний контроль і нагляд у системі технічного регулювання». У такий спосіб Росія практично повторить шлях, пройдений Україною.